

KADIN AKADEMİSYENLERİN GÖRÜNMEYEN EMEĞİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: ORDU ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Nedim DİKMEN

Ordu Üniversitesi

Ünye İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü

E-Posta: ndikmen@uvic.ca

Derya MADEN

Ordu Üniversitesi

Ünye İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü

E-Posta: deryamaden85@hotmail.com

Özet

Kadınların karşılığı olmayan ev içi emeğinin, kapitalist sistemin devamlılığının sağlanmasında belirleyici bir rolü vardır. Bu araştırmada, Ordu Üniversitesi'ndeki kadın akademisyenlerin mesleklerine karşı tutumları, akademik ilerlemede ya da idari görevde yer almalarında toplumsal cinsiyet yaklaşımında bir ayrımın olup olmadığı, evde ve işte karşılaştıkları sorunların neler olduğu, tespit edilmek istenmiştir. Bu tespitlere dayanarak ev içindeki görünmeyen emek sorunu ele alınıp, rol çatışmasıyla ilişkili olarak somut veriler elde edilmek istenmiştir. Sonuç olarak; kadının görünmeyen emeği kavramının bugünün toplum-bilim ve iktisat kuramları içinde tayin edici bir faktör olarak taşıdığı sınırlılıklar ve bu sınırları aşma çabası ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Görünmeyen emek, Ev içi üretim, Patriyarka, Feminizm, Toplumsal cinsiyet

Alan Tanımı: İktisat Sosyolojisi, Cinsiyet Ekonomisi, Ev Davranış ve Aile Ekonomisi

A RESEARCH ON INVISIBLE LABOR OF WOMEN ACADEMICIANS: EXAMPLE OF ORDU UNIVERSITY

Abstract

Unpaid domestic labor of women has a determinant role in enabling sustainability of capitalist system. In this study, manner of women academicians at Ordu University towards their occupations, whether there is a difference in gender approach in academic development or administrative duties; problems that experience at home and at work were tried to be determined. Based upon these determinations, the issue of invisible domestic labor was discussed and tangible data about role conflict was wanted to be obtained. As a result; restrictions of the term of women's invisible labor as a determinant factor within today's sociological and economic theories as effort of overcoming these restrictions were tried to be expressed.

Key Words: Invisible labor, Domestic production, Patriarchy, Feminism, Gender

JEL Code : A14, Y16, D1

1.GİRİŞ

Bilimsel yaşamda kadın akademisyenlerin yer almasıyla birlikte, çalışma hayatının kadınlara yüklediği sorumluluklar da artmıştır. Toplumsal cinsiyet temeline bağlı olarak kadınların görünmeyen emek olarak ifade edilen ev içi üretiminin emek-değer açısından değerlendirilmesi mümkün değildir. Diğer yandan çalışma hayatında akademisyenliğin getirdiği zorunluluklar da bu mesleği icra eden kadınlar üzerindeki yükün daha da artmasına neden olmuştur.

Günümüzde kadın akademisyenler, evde veya okulda zamanlarının büyük bir kısmını bilimsel faaliyetlere ayırmaktadır. Kadın akademisyenler bilimsel çalışmalarını mesai saatleri dışında evde de sürdürmek zorundadır. Bir taraftan mesleğinin gereklerini yerine getirmeye çalışırken, diğer taraftan da ilkel toplumlardan günümüze kadar devam eden geleneksel ev işleri, çocuk bakımı ve benzeri işleri yapma zorunluluğu gibi rutin roller, kadınların omuzlarına yüklenmiş görünmeyen bir emek olarak algılanmaktadır. Bu durum günümüz şartlarında da kadın akademisyenleri birçok sorunla karşı karşıya bırakmaktadır. Kadınlar anne, eş, arkadaş, meslektaş, araştırmacı ve bunun gibi pek çok rol ile ilişkilendirilmiş talepleri karşılamak için, kişisel zamanlarından feragat etmek durumundadır. Örneğin; kadınlar evliyse ertesi güne işe gidecek eşlerini işe hazırlamak, eşlerinin giyeceklerini, hatta yiyeceklerini hazırlamak, her gün yeniden evin temizliğini yapmak, alışveriş listesini hazırlamak, faturaların gecikmemesine dikkat etmek durumundadır. Eğer evde bakıma muhtaç olan varsa evdeki hasta ve yaşlı bireylerin bakımını üstlenmek, daha da önemlisi çocuk doğurmak ve bunun bakımını sağlamak gibi sıralanabilecek birçok ev içi sorumluluğu kadına bırakılmıştır. Kadınlar yaptığı tüm bu görevleri fedakârca herhangi bir ücret almadan genellikle sevgi, şefkat karşılığında yerine getirir. Ancak erkeklerin birçoğu kadınlara yardım etmek yerine, onların yaptığı öz görü ve fedakârlığın farkında bile değildir.

Kadın ve erkek arasındaki bu görev dağılımı, sorgulanmaya bile izin verilmeyecek bir biçimde toplumsal ve tarihsel olarak kurgulanmış ve her gün yeniden pekiştirilmiştir. Dolayısıyla sistemin yeniden üretilmesinde bu kadar önemli bir göreve sahip ev içi üretim tarzı anlayışı, kendi içine kapalı yapısı nedeniyle de ev emeğinin, tarihsel somutluğu içinde anlaşılmasını güçleştirmektedir. Bu anlayışın doğal bir uzantısı olarak, karşılıksız ev emeğine karşı somut politikalar geliştirmenin yolu da tıkanmıştır.

2.LİTERATÜR

1970'lerin başlarında feminist tartışmaların gündemine giren ev içi üretimi ifade eden "Kadının görünmeyen emeği" kavramının anlaşılmasında, yapılacak yeni alan çalışmaları önemli katkılar sağlayacaktır. İktisatçılar ve sosyologlar tarafından 30 yılı aşkın süredir tartışılan teorik çerçevenin örneklerle somutlaştırılması konunun aydınlatılması açısından son derece önemlidir. Feminist literatüre bağlı olarak yapılan

kadın emeği ile ilgili çalışmalar, ev içi üretim ve kadının görünmeyen emeği ile ilgili çalışmalarla kıyaslandığında oldukça azınlıkta kalmıştır.

Toplum içerisinde kadınların rolü patriyarka açısından incelenirse; patriyarka kavramının ataerkil ile eşanlı bir kavram olduğu görülür. En genel ifadeyle feminist literatürde ataerkillik, erkek iktidarı anlamına gelmektedir. Bhasin'e göre patriyarka; erkeklerin kadınlara egemen olmalarını sağlayan, maddi temelleri olan, karşılıklı bağımlılık ve dayanışma yaratan erkekler arası toplumsal ilişkiler dizisidir (Bhasin, 2003: 29-33). Patriyarka sadece kadın emeğini değil, kadının cinselliğini, bedenini ve doğurganlığını denetleyen bir toplumsal sisteme de gönderme yapar. Erkek çıkarlarının korunması bu sistemin özünde yer alırken, sistemin bir diğer uzantısı olan ataerkil aile biçimi de erkek soyuna ve otoritesine dayanan ve mülkiyetin babadan oğula geçtiği bir aile biçimi olarak da şekillenmektedir (Eşbah, 2006: 24). Patriyarkanın günümüzde yaşanan biçimiyle en önemli öğeleri şunlardır: Geleneksel evlilik biçimi, çocuk yetiştirme ve ev işinin kadın işi olması, iş gücü piyasasındaki düzenlemelerle güçlendirilmiş olarak kadınların erkeklere ekonomik bağımlılığı, devlet, erkekler arasındaki toplumsal ilişkilere dayanan çok sayıda kurum, kulüpler, spor tesisleri, sendikalar, meslekler, üniversiteler, dini kurumlar, şirketler ve ordular şeklinde sıralanır (Kandiyoti, 1997: 50-60).

Son yıllarda kadın emeği ve kadının görünmeyen emeği ile ilgili teorik çalışmalara kıyasla ampirik çalışmaların daha yaygın olduğu görülmektedir. Bu konuyla ilgili yapılan ilk istatistiksel araştırmalardan biri, 1990'lı yılların başlarında İskoçya'da yapılmıştır. Buna göre kadınların evde harcadıkları emeğin değeri, bu işlerin piyasadaki rayiç ücretleri üzerinden hesaplandığında haftada yaklaşık 349 sterlin, bu miktar evde bir yaşından küçük bir çocuk olduğunda 457 sterline çıkmaktadır. Bu ücret ise orta düzeyde bir yöneticinin ücretiyle karşılaştırıldığında buna eşit ve ortalama ücretten yüzde 70 fazla olduğu tespit edilmiştir (Yağcıoğlu Çelikel, 2006).

Birleşmiş Milletler, 2003 yılında kadının ev içinde gerçekleştirdiği üretimin büyüklüğünü göstermek amacıyla bir araştırma yapmıştır. Bu çalışmadan elde edilen verilere göre gelişmiş ülkelerde ev kadınları 56 saat, gelişmekte olan ülkelerde de 65 saat evde çalışmıştır. Türkiye'de ise bu rakam 80 saate çıkmıştır. Yine aynı verilere göre bir ev kadını ortalama olarak bir yıl içinde 13.000 tabak, 3000 tencere, 6000 bardak, 180.000 çatal-kaşık olmak üzere 5 ton bulaşık yıkamış, 30.000m² yer silmiş, 3200 km yol yürümüş ve 216 tür iş yapmıştır. Yine BM'nin 2003 kalkınma raporuna göre kadının karşılıksız emeğinin değeri yılda 11 trilyon ABD doları olarak hesaplanmıştır (Öztürk, 2007).

Dilek Er'in "Modern Türkiye'de Kadın Öğretim Üyelerinin Konumuna ve Sorunlarına Sosyolojik Bir Yaklaşım" başlıklı doktora tezinde, alan araştırması yapılmıştır. Örneklemini 716 kadın öğretim üyesinin oluşturduğu bu çalışmada anket tekniğinden yararlanılarak, kadın öğretim üyeleriyle ilgili bulgulara ulaşılmıştır. Elde edilen bulgulardan kadın öğretim üyelerinin çoğunluğunun toplumsal kökenlerine göre orta ve

orta sınıfın üst kesimlerinden geldiği belirtilmiştir. Toplumsal cinsiyet bağlamında kadın akademisyenlerin unvanlarına göre belirli alanlarda yoğunlaştıklarından bahsedilmiştir. Orta ve üst idari pozisyonlarda kadın akademisyenlerin daha düşük sayıda temsil edildikleri ve akademik unvan basamaklarında terfi ve ilerleme hususunda çok düşük oranda cinsiyet ayrımcılığıyla karşılaşmışlardır. İş ortamında kısmen de olsa kadın akademisyenlerin çatışma yaşadığı ve ev içi rollerinde sorumluluğu daha çok kadınların üstlendiği anlaşılmıştır. (Er, 2008).

Ayşe Gözde Koyuncu'nun "Enformel Sektörde Kadın Emeği: Evde Çalışma" başlıklı yüksek lisans tezinde şu sonuçlara ulaşılmıştır: Evde çalışma kavramını geleneksel üretimde bulunan "ev eksenli çalışanlar" ve modern anlamda evde çalışanlar, "evden çalışanlar" şeklinde iki gruba ayrılarak incelemiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ışığında evde çalışma şeklinin, ortaya çıkış nedenlerinin, çalışma koşullarının ve işin çalışanlar ve çevreleri tarafından algılanışının, çalışan kadınların özelliklerine ve kadınların gerçekleştirdiği işin niteliğine göre farklılaştığı sonucuna varılmıştır (Koyuncu, 2008).

Hatice Turgut'un "Enformelleşmiş İstihdam İçinde Kadın Emeği ve Ev Eksenli Çalışma" başlıklı yüksek lisans tezinin içeriğini, kadınların kadın kimliklerinden dolayı üstlendikleri ev içi üretim ilişkileri, ev eksenli üretimin bir kadın çalışma biçimi olarak yaşamlarına girişinin aşamaları ve nedenleri oluşturmaktadır. Ev eksenli çalışmaların neden kadınlar tarafından gerçekleştirildiği sorgulanmış, bu çalışma biçiminin neden ve nasıl örgütlendiği ve giderek yaygınlaştığı ele alınmıştır. Ev eksenli çalışmanın dinamikleri çerçevesinde toplumsal kadın kimliği ile ilişkileri ortaya konmaya çalışılmıştır (Turgut, 2006).

"Farklı Alt-Kültür Gruplarında Kadın Emeğinin Konumuna Yönelik Karşılaştırmalı Bir Araştırma (Suluova Örneği)" başlıklı tezde, farklı alt-kültür gruplarının bir arada yaşadığı Amasya'nın Suluova ilçesinde 71 kadınla yapılan bir alan çalışmasına dayanmaktadır. Bu çalışmadan hareketle kültürel değerlerin kadın emeğinin konumundaki etkisi hakkında genellemeler yapılmıştır. Buna göre; farklı alt-kültür gruplarında yer alan kadınların aile ve çalışma yaşamları bir bütün olarak ele alınmıştır. Kadınların mevcut durumları kadar çalışmaya karşı tutumlarının da karşılaştırmalı olarak incelendiği araştırmada kadınların aile ve çalışma yaşamında etkili olan faktörleri açıklanmaya çalışılmıştır (Ataş, 2006).

Fatime Güneş'in "Kadın Emeği ve Yoksulluk: Türkiye'de Eskişehir Örneği" başlıklı tezi, yoksul kadınların yoksulluğa karşı mücadelede emeklerini üretim ve yeniden üretim süreçlerinde nasıl kullandıklarını ve bu sürecin kadınların yoksullaşması üzerindeki etkilerini Eskişehir'de 120 kadınla gerçekleştirilen bir saha çalışmasına başvurarak ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra, ataerkil, kültürel ve ideolojik yapı ve ilişkiler kadın yoksulluğunun diğer belirleyicileri olarak tanımlanmıştır (Güneş, 2006).

Özlem Özkanlı ve Adil Korkmaz'ın "Kadın Akademisyenler" başlıklı çalışmasında, Ankara Üniversitesi'ndeki kadın akademisyenler üzerinde gerçekleştirilen bu çalışmada, kadın akademisyenleri temsil ettiği kabul edilen bir örneklemedeki kadın akademisyenlerin mesleğe karşı tutumları, akademik ilerlemede ve yöneticiliğe atanmada cinsiyet ayırımı olup olmadığı konusundaki kanıtları ve rol çatışması yaşayıp yaşamadıkları ölçülmüştür. (Özkanlı, Korkmaz, 2000).

Asuman Güner'in Üniversitede Çalışan Kadınların "Kadının Çalışma Yaşamındaki Sorunları"na Yönelik Algıları başlıklı yüksek lisans tezinde; İstanbul'da bulunan belli üniversitelerde çalışan kadınlar seçilmiştir. Anket tekniği kullanılarak üniversitede çalışan kadınların cinsiyet ayrımcılığı, eğitimde eşitsizlik, çalışma yaşamını düzenleyen yasalar, evlilik, çocuk bakımı ve ev işleri, iş bulma ve statü ilerlemesi, ücretlendirmede eşitsizlik, meslek seçimi ve cinsiyete dayalı iş bölümü konularındaki görüşleri alınarak, bu konulardaki bakış açıları ve algıları ortaya konulmak istenmiştir. Araştırma sonucu elde edilen bulgulara bakıldığında; genel olarak kadınların çalışma yaşamı içerisinde bulunmaktan memnun oldukları, çalışma yaşamının kendilerine kişisel gelişim, öz güven gibi pek çok artı değer sağladığı; ancak çalışma koşulları, yasalar düzenlemeler ve cinsiyet ayrımcılığı vb. konularda sorunlar yaşadıklarını ifade ettikleri görülmüştür (Güner, 2008).

Bu konudaki alan çalışmalarından bir başkası da Jenny B. White'in "Para ile Akriba" adlı kitabında yer almaktadır. Çalışma, İstanbul'un pek çok bölgesindeki gözlemler dikkate alınarak ve iki yıl boyunca İstanbul gecekondularında ve yoksul işçi mahallelerinde yapılan antropolojik saha çalışmasına dayanmıştır. Çalışma özellikle kırsal kesimden İstanbul'a göçmüş ve düşük gelirli; ancak genellikle zayıf altyapı ve yasal ya da yasal olmayan ev inşası ile betimlenen topluluklarda yaşayan kadın nüfusla ilgili olmuştur. Ayrıca White ister evde ister atölyede gerçekleşsin, kadınların yer aldığı üretim ilişkilerinin sömürücü niteliğinin yanında dayanışmacı niteliğine de değinmiştir (White, 1999).

Özetle literatür taramasında görüldüğü gibi, kadın emeği ile ilgili çok çeşitli alan araştırmaları yapılmıştır. Ancak kadınların ev içi üretimlerine yönelik çalışmalar çok az sayıdadır. Bu konuda yapılmış en kapsamlı ampirik araştırma Birleşmiş Milletlerin ev işleriyle ilgili olarak yayınladığı sayısal verileri içeren raporu olmuştur. Bu çalışmada ise, şu ana kadar yapılan çalışmalara ek olarak teorik ve uygulama açısından kadının görünmeyen emeği ile ilgili olarak yapılacak alan araştırmalarına katkı sağlanması amaçlanmıştır.

3.ARAŞTIRMA AMACI VE HİPOTEZ

Bu çalışmada temel amaç, Ordu Üniversitesi'nde çalışan kadın akademisyenlerin profilini belirlemek, akademisyenlikte karşılaştıkları sorunları tespit etmek, mesleğe dair beklentilerini incelemek, aynı zamanda evde yaptıkları işlerin çeşitliliğini, boyutlarını ve ağırlığını ortaya koymaktır. Buna ek olarak kadınların eğitim-öğretim faaliyetleri dışında

ev işlerine ve ev içi üretimine ayırdıkları zaman ve görev dağılımları arasındaki ilişkinin belirlenmesi ve istatistiksel olarak test edilmesi amaçlanmıştır.

Kadınların bir haftada ortalama olarak ne kadar saatini ev işine ayırdıkları, varsa çocuk bakımıyla ilgilenme süresi, harcadıkları emeklerinin karşılıksızlığının boyutlarını belirlemede yardımcı olacağı düşünülmüştür. Böylece elde edilecek veriler ışığında; kadınların ev/hane/aile içinde harcadıkları emeğin boyutlarının, çeşitliliğinin, ağırlığının bir karşılıksız emek ve/veya el koyma kavramı çerçevesinde teorileştirilerek kapitalist yeniden üretim sürecinde ne kadar katkıda bulunduğu açıklanmasının gerekliliği ortaya koyulacaktır. Araştırma kapsamında örnek veriler Ordu Üniversitesi'ndeki fakülteler ve meslek yüksekokullardaki kadın akademisyenler arasından seçilmiştir. Bu araştırmanın varsayımlarını sınamak için temel veri toplama aracı olarak, kadınlarla yüz yüze anket çalışması yapılmıştır. Elde edilen bilgiler ışığında, araştırmanın kuramsal çatısı oluşturulmuş ve yine aynı bilgilerden yola çıkılarak anket soruları oluşturulmuştur. Anket sorularının büyük bir kısmı kapalı uçlu olarak hazırlanmıştır. Açık uçlu sorular, sorulara gelen cevapların yoğunluğu doğrultusunda kapalı uçlu hale getirilmiştir. Bununla birlikte başlangıçta katılanların kişisel yorum, görüş ve eleştirilerini belirtmeleri için, görüşme ile ilgili notlar şeklinde iletiye yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmada kadının ev içindeki görünmeyen emeği, araştırmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Kavramsallaştırmada kullanılan yeniden üretim, patriyarka ve aile ücreti gibi kapitalizmin toplumsal cinsiyete yönelik belirlemede kullandığı kavramlar araştırmanın sınırlılıkları içinde yer almaktadır. Araştırmada, kadının görünmeyen emeğinin ücretlendirilmesi sorunu tam olarak çözemeyeceği için, kısa vadede çözüm oluşturacağı düşünülmüştür. Bu çalışma kadınların akademisyenlikte karşılaştıkları sorunları tespit etmek, mesleğe karşı tutumlarının neler olduğunu incelemek, ev içi üretimi ölçmek, değerlendirmek, ev içi üretime ayrılan zamanın ne kadar olduğunu belirlemek ve aynı zamanda kamusal alan ile özel alan arasındaki ilişkinin boyutlarını “görünmeyen emek” açısından öğrenmek amacıyla yapılmıştır. Alan araştırmasının sınırları, Ordu ilinde yer alan Ordu Üniversitesi'ndeki fakülte ve meslek yüksekokulları olarak belirlenmiştir. Böyle bir sınırlama yapılmasının nedeni, araştırmanın bizzat yaşanılan yerde yapılacak olmasıdır. Bu sınırlama ile kadın akademisyenlere ulaşmada yaşanacak sorunları en aza indirmek, araştırmada yapılacak olan anket çalışmasına ayrılacak finansal kaynağın kullanılmasını verimli kılmak amaçlanmaktadır.

Kadın akademisyenlere ankette yer alan aylık gelir ve cinsiyet ayrımının olup olmadığı sorusuna, net bir cevap alınmasında bazı güçlükler yaşanmıştır; çünkü bazı kadın akademisyenler görevine yeni başlamış olduğundan, aylık gelirini tam olarak bilememekte ve akademisyenlikte cinsiyet ayrımı olup olmadığı sorusuna ise, net bir cevap vermede zorluk çekmektedir. Bu güçlüğü gidermek için kadın akademisyenlerden ortalama bir gelir istenmiş ve cinsiyet ayrımı konusunda ise, görev süresi içindeki

durumunu dikkate alarak net cevap vermeleri istenmiştir. Ayrıca bilimsel çalışmalarını mesai saati dışında da yapıp yapamadığı sorusuna ise, daha objektif bir cevap için üçüncü bir şık olan “bazen” cevabı da eklenerek, sorunun güvenilirliği artırılmaya çalışılmıştır. Öte yandan genel olarak kadın akademisyenlerin büyük bir kısmının ankete katılmakta istekli olmaları ve bu tür çalışmaların yararlı olacağına inanmaları, anketin uygulamasında önemli kolaylıklar sağlamıştır.

Sonuç olarak; kadının görünmeyen emeği kavramının bugünün toplum-bilim ve iktisat kuramları içinde tayin edici bir faktör olarak taşıdığı sınırlılıklar ve bu sınırları aşma çabası ortaya konulmaya çalışılmıştır.

4. HİPOTEZLERİN TEST EDİLMESİ

Bu araştırmada SPSS 15.0 istatistik paket programı kullanılarak veri analizi yapılmıştır. Değerlendirmede önce frekans tabloları hazırlanmış, daha sonra medeni durumlarına, akademik unvanlarına göre ev içi üretimine ayrılan zaman ve kim tarafından yerine getirildiği şeklinde nasıl bir farklılaşma olduğu, hipotezlere bağlı kalınarak tespit edilmeye çalışılmıştır. Kadın akademisyenlerin medeni durumları, akademik unvanları ile ev içi üretiminin büyüklüğü yani ev içi üretimine yönelik işler arasında ve akademik yaşam hakkındaki görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olup olmadığını araştırılmasına yönelik hipotezler aşağıdaki gibidir:

H₀₁ = Kadınların akademik unvanları ile mutfak işlerine ayırdıkları haftalık ortalama saat arasında, istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

H₁ = Kadınların akademik unvanları ile mutfak işlerine ayırdıkları haftalık ortalama saat arasında, istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

H₀₂ = Kadınların akademik unvanları ile temizlik işlerine ayırdıkları haftalık ortalama saat arasında, istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

H₂ = Kadınların akademik unvanları ile temizlik işlerine ayırdıkları haftalık ortalama saat arasında, istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

H₀₃ = Kadınların akademik unvanları ile alışveriş işlerine ayırdıkları haftalık ortalama saat arasında, istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

H₃ = Kadınların akademik unvanları ile alışveriş işlerine ayırdıkları haftalık ortalama saat arasında, istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

H₀₄ = Kadınların akademik unvanları ile mutfak işlerini kimin yaptığına dair, istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

H₄ = Kadınların akademik unvanları ile mutfak işlerini kimin yaptığına dair, istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

H₀₅ = Kadınların akademik unvanları ile temizlik işlerini kimin yaptığına dair, istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

H₅ = Kadınların akademik unvanları ile temizlik işlerini kimin yaptığına dair, istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

H₀₆ = Kadınların medeni durumları ile gelirin nasıl değerlendirildiği arasında, istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

H₆ = Kadınların medeni durumları ile gelirin nasıl değerlendirildiği arasında, istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

H₀₇ = Kadınların akademik unvanları ile bakım işlerini kimin yaptığına dair, istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

H₇ = Kadınların akademik unvanları ile bakım işlerini kimin yaptığına dair, istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

H₀₈ = Kadınların medeni durumları ile alışveriş işlerine ayırdıkları haftalık ortalama saat arasında, istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

H₈ = Kadınların medeni durumları ile alışveriş işlerine ayırdıkları haftalık ortalama saat arasında, istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

H₀₉ = Kadınların medeni durumları ile mutfak işlerine ayırdıkları haftalık ortalama saat arasında, istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

H₉ = Kadınların medeni durumları ile mutfak işlerine ayırdıkları haftalık ortalama saat arasında, istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

H₀₁₀ = Kadınların medeni durumları ile temizlik işlerine ayırdıkları haftalık ortalama saat arasında, istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

H₁₀ = Kadınların medeni durumları ile temizlik işlerine ayırdıkları haftalık ortalama saat arasında, istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

H₀₁₁ = Kadınların akademik unvanları ile bakım işlerine ayırdıkları haftalık ortalama saat arasında, istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

H₁₁ = Kadınların akademik unvanları ile bakım işlerine ayırdıkları haftalık ortalama saat arasında, istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

H₀₁₂ = Kadınların medeni durumları ile aile kararlarının kim tarafından alındığına dair, istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

H₁₂ = Kadınların medeni durumları ile aile kararlarının kim tarafından alındığına dair, istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

H₀₁₃ = Kadınların medeni durumları ile aile bütçesi idaresinin kim tarafından yapıldığına dair, istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

H₁₃ = Kadınların medeni durumları ile aile bütçesi idaresinin kim tarafından yapıldığına dair, istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

H₀₁₄ = Kadınların medeni durumları ile ev işleri yetişmediğinde alınan tepkiye dair, istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

H₁₄ = Kadınların medeni durumları ile ev işleri yetişmediğinde alınan tepkiye dair, istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

H₀₁₅ = Kadınların akademik unvanları ile ev işleri yetişmediğinde alınan tepkiye dair, istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

H₁₅ = Kadınların akademik unvanları ile ev işleri yetişmediğinde alınan tepkiye dair, istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

H₀₁₆ = Kadınların akademik unvanları ile aile kararlarının kim tarafından alındığına dair, istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

H₁₆ = Kadınların akademik unvanları ile aile kararlarının kim tarafından alındığına dair, istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

H₀₁₇ = Kadınların akademik unvanları ile aile bütçesi idaresinin kim tarafından yapıldığına dair, istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

H₁₇ = Kadınların akademik unvanları ile aile bütçesi idaresinin kim tarafından yapıldığına dair, istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

H₀₁₈ = Kadınların medeni durumları ile bilimsel çalışmalarını evde yapabilmeleri arasında, istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

H₁₈ = Kadınların medeni durumları ile bilimsel çalışmalarını evde yapabilmeleri arasında, istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

H₀₁₉ = Kadınların akademik unvanları ile akademik yaşam hakkındaki görüşleri arasında, istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

H₁₉ = Kadınların akademik unvanları ile akademik yaşam hakkındaki görüşleri arasında, istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

H₀₂₀ = Kadınların medeni durumları ile akademik yaşam hakkındaki görüşleri arasında, istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

H₂₀ = Kadınların medeni durumları ile akademik yaşam hakkındaki görüşleri arasında, istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

Hipotezlerin test edilmesi için Ki-Kare testi uygulanmıştır. Ki-Kare bağımsızlık testi, iki değişkenin satır-sütun şeklindeki çapraz tablo ile verilen kategorilerine ilişkin gözlenen frekanslar ile beklenen frekanslar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını tespit etmek için kullanılır. Ki-Kare bağımsızlık testi ile iki değişken arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı, değişkenlerin birbirinden bağımsız olup olmadığı ya da bir değişkene ilişkin verilerin diğer değişkenin farklı düzeylerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği istatistiksel olarak test edilir (Ural, Kılıç, 2005: 236).

Hipotezlerin Ki-Kare test sonuçları aşağıda özetlenmiştir:

- Kadın akademisyenlerin akademik unvana sahip olmaları ile mutfak işlerine, temizlik işlerine, alışveriş işlerine ve hasta-yaşlı-çocuk bakım işlerine ayırdıkları haftalık ortalama saat arasında bir farklılığın bulunmadığı anlaşılmıştır. Yani kadınların akademik unvanı, akademik kariyer gelişimi hangi düzeyde olursa olsun, kadınların ev içi üretimine ayırdıkları süreyi etkilemediği anlaşılmıştır.
- Kadın akademisyenlerin akademik unvana sahip olmaları ile mutfak işlerini, temizlik işlerini ve hasta-yaşlı-çocuk bakım işlerini kimin yaptığına dair değerlendirmede, anlamlı bir farklılığın olmadığı anlaşılmıştır.
- Kadın akademisyenlerin akademik unvana sahip olmaları ile ev işleri yetişmediğinde, aile bireyleri içinden herhangi bir tepki alıp almadığına dair değerlendirmede anlamlı bir farklılığın olmadığı anlaşılmıştır.
- Kadın akademisyenlerin akademik unvana sahip olmaları ile aile kararlarının kim tarafından alındığı ve aile bütçesinin idaresini kim tarafından yapıldığına dair değerlendirmede, anlamlı bir farklılığın olmadığı anlaşılmıştır.
- Kadın akademisyenlerin akademik unvana sahip olmaları ile akademik yaşam hakkındaki görüşleri arasında, anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir.
- Akademisyenlerin medeni durumları ile alışveriş işlerine, temizlik işlerine ayırdıkları haftalık ortalama saat arasında, anlamlı bir farklılığın olmadığı anlaşılmıştır; ancak mutfak işlerine ayırdıkları haftalık ortalama saat arasında anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Yani bekârların çoğunluğu (% 68,4) 0-5 saat arasında; evlilerin yaklaşık (% 57)'si 6-10 saat arasında mutfak işlerine vakit ayırdığı anlaşılmıştır.
- Akademisyenlerin medeni durumları ile gelirini nasıl değerlendirdiği arasında anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Yani bekârların çoğunluğu (% 89) gelirinin tamamını kendisine ayırdığı, evlilerin çoğunluğu (% 67) gelirinin tamamını aile bütçesine eklediği anlaşılmıştır.
- Akademisyenlerin medeni durumları ile aile kararlarının kim tarafından alındığı, aile bütçesinin idaresi kim tarafından yapıldığı ve bilimsel çalışmaların mesai saatleri dışında evde yapılıp yapılmadığına dair değerlendirmede, anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Şöyle ki, bekârların yaklaşık % 94'ünün aile kararlarını kendisinin verdiğini, evlilerin % 58'i aile kararlarını eşleriyle beraber verdikleri anlaşılmıştır.
- Akademisyenlerin medeni durumları ile ev işleri yetişmediğinde alınan tepki arasında, bir farklılığın bulunmadığı anlaşılmıştır.
- Akademisyenlerin medeni durumları ile akademik yaşam hakkındaki görüşleri arasında, anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Yani bekârlardan 30 kişi (yaklaşık % 63) cinsiyet ayrımının olmadığını, evlilerden 11 kişi (yaklaşık % 65) akademisyenlikte ve akademik kariyer gelişiminde erkeklerin avantajlı olduğunu belirten sonuçlarla karşılaşılmıştır.

4.1. İstatistiksel Test Sonuçlarının Yorumlanması

Toplam 70 kadın akademisyenle yapılan anketler değerlendirildiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

➤ Sosyo-Demografik Faktörler: Yaklaşık % 46'sının 26-30 yaş arası gruptan oluştuğu bilinmektedir. Yaklaşık % 56'sının bekâr olduğu ve % 44'ününse evli olduğu bilinmektedir. Evli kadın akademisyenlerin % 80'inin çocuğunun olduğu ve % 68'inin tek çocuğu olduğu anlaşılmıştır. Evli kadın akademisyenlerin eşlerinin eğitim düzeyi % 68 üniversite mezunudur. Kadın akademisyenlerin % 37'si öğretim görevlisi, % 30'u yardımcı doçent doktor unvanına sahip olduğu anlaşılmıştır. Akademisyenlerin yaklaşık % 59'u kadrolu çalıştığı bilinmektedir. Yine akademisyenlerin % 54'ü 0-2 yıl arası görev süresi olduğu anlaşılmıştır.

➤ Sosyo-Ekonomik Faktörler: Akademisyenlerin % 60'ının geliri 2000TL'den azdır. Yaklaşık % 76'sının ek geliri bulunmamaktadır. Ek geliri olanlardan yaklaşık % 59'u ek gelirini mesleki uygulamalardan karşıladığını belirtmiştir. Yaklaşık % 46'sı gelirinin bir kısmını kendisine ayırırken, geri kalanını aile bütçesine eklediğini belirtmiştir. Bekârların % 40'ı gelirini sadece kendisi için kullandığını açıklamıştır.

➤ Akademik yaşam hakkındaki görüşler: Akademisyenlerin % 87'si akademisyenliğe dair beklentilerinde, hedefledikleri üst düzeye çıkmak istedikleri anlaşılmıştır. Yaklaşık % 76'sının idari görevi bulunmamaktadır. Bu durumu iş hayatı dışındaki rollerinden ve giderek artan sorumluluklarından ileri geldiğini açıklamışlardır. Akademisyenlerin yaklaşık % 69'u akademik yaşamda cinsiyet ayrımının olmadığını belirtmişlerdir. Akademik ilerlemede erkeklerin avantajlı olduğunu söyleyenlerin oranıysa % 24 olmuştur. Akademisyenlerin % 74'ünün mesleğiyle ilgili şimdiye kadar bir sorunla karşılaşmadığını ve % 97'sinin mesleğini değiştirmek istemediğini, işini çok sevdiğini belirtmiştir. % 71'inin akademisyenlikte kendilerini en çok tatmin eden durumun, yaratıcılığı geliştirmeye fırsat veren bir iş olduğunu söylemeleri olmuştur. % 89'unun mesleğe yeniden başlama imkânı olsaydı, yine akademisyenliği yine seçeceklerini belirtmişlerdir. Akademisyenlerin % 81,4'ü bilimsel çalışmalarını mesai saatleri dışında evde de yapabildiklerini söylerken, % 11,4'ününse (evli akademisyenler) yapamadıklarını ve neden olarak evdeki sorumluluklarının fazlalığı, aşırı yoğunluk yaşamalarından ileri geldiklerini belirtmişlerdir. Akademisyenlerin % 86'sı tez yazımı sırasında hamilelik ya da çocuk bakımı gibi bir sorunla karşılaşmadığını belirtmiştir.

➤ Ev içi üretimine yönelik yaklaşımlar: Kadın akademisyenlerin % 47,1'i mutfak işlerini, % 41,4'ü temizlik işlerini tek başına yaptığını belirtmiştir. Temizlik işlerini yetiştiremediğindeyse aile yardımı ya da ücretli yardımcı aldığı anlaşılmıştır. Ancak burada da yardımcı bulma, çalıştırma, yardımcıyı kontrol etme ve ücretini ödeme işleri yine büyük oranda ev sahibi olan kadının sorumluluğundadır. Erkeklerinse ev işlerine yanaşmadığı anlaşılmadığıdır. Hasta-yaşlı-çocuk bakım işlerini de kadının tek başına yaptığı, yetiştiremediği durumdaysa ücretli yardımcı tuttuğu anlaşılmıştır. Görülüyor ki,

mutfak işlerini tek başına yapan akademisyenin ev hanımlığı gibi geleneksel rolünü yerine getirmeye devam ettiği görülmektedir.

Ev içi ve ev dışı durumlarına iki farklı anlam yüklenmiştir. İlk anlam olarak yeniden üretim ve üretim faaliyetlerinin tümünü kapsadığı anlatılmaktadır. Kapitalist sistemin yaygınlaşmasıyla üretim ve yeniden üretim faaliyetleri birbirinden ayrılmış ve üretimin evin dışında, başka kurumlarca büyük ölçüde gerçekleştirildiği görülmüştür. Bu ayrışma sırasında da kadınlar evin içinde yeniden üretim faaliyetlerine yönelmişlerdir. İkinci anlam ise daha çok ileri sanayi toplumlarındaki erkek egemen ideolojilerin yarattığı faal ve faal olmayan; ev içi ve ev dışı kategorileşmelerinden oluşmaktadır (Yılmaz, 2006: 60-65).

Elde edilen bulgular kadınla erkeğin birbirinden ayırt edildiği, özel alanla kamusal alanın birbirinden ayrıldığı yani cinsiyetçi yaklaşımın olduğu yönündedir. Kamusal alan yani dışarı, toplumsal değer olarak görülen ya da çalışma ve para kazanmayla ilgili faaliyetlerin gerçekleştiği yer olarak düşünülebilir. Bunun kadın-erkek ikiliğindeki ifadesi, kadınların toplumda değer olarak görülen alan ya da faaliyetlerden dışlanmaları şeklinde görülebilir.

Bunun dışında aile bütçesinin idaresinin kimin üstlendiği ilgili soruya verilen cevaplarda % 34,3'ü tek başına yaparken, % 27,1'i eşiyile birlikte yaptığını belirtmiştir. Kadınların % 37,1'i alışveriş işlerini hem kendisi hem de eşiyile beraber yaptığını belirtmiştir. Ancak, şu durum bizi yanıltmamalıdır: Erkeğin bu sorumluluğu eşiyile paylaşıyor olması, ev işlerinin de paylaşıldığını göstermemektedir. Tam tersine kamusal alanda yer alan bu faaliyetlerdeki kadının, geleneksel rolüne uygun olarak ev içerisinde yapılan işlerden direk sorumlu olurken, evin dışında gerçekleşecek faaliyetlerde erkeğin paylaşımcı olduğu gözlemlenmektedir. Bu da geleneksel rolün devam ettiğini, ev içi iş paylaşımında erkeklerin hangi rolleri paylaştığını göstermektedir. Kadınların % 71,4'ü aile kararlarını eşiyile birlikte aldığını belirtmiştir. Ancak bu evde eşit şekilde kararlar alındığının bir göstergesi olmamaktadır. Erkeğin evdeki hakimiyeti veya kadının erkeğe tabi konumunu içeren geleneksel rollerin geçerliliğini koruduğu, sorulara verilen yanıtlardan ve çıkan sonuçlardan da anlaşılmıştır.

Tüm bu açıklamalar gösteriyor ki; kadınların medeni durumu, eğitim düzeyi, kariyer gelişimi, akademik unvanı, gelir düzeyi, statüsü, kültürü ne olursa olsun ev içi üretiminde yaptıkları işler maalesef değişmemekte, geleneksel cinsiyetçi iş bölümüne devam edilmektedir. Yani aile içi rol dağılımında, kadının çalışma yaşamına katılmış olması durumunda dahi farklılık ortadan kalkmamakta, ailedeki işbölümü, toplumsal rol bölümü olarak varlığını devam ettirmektedir. Örneğin; ev işlerinin paylaşılmasında, kadının çalışıyor olması durumunda bile temizlik, mutfak işleri, çocuk bakımı vb. ev işlerinin yapılması çoğunlukla kadın tarafından gerçekleştirilmektedir. Ancak ev ile ilgili parasal konular ve ev dışı süreçler gündeme geldiğinde ise karar alma yetkisinin ağırlıklı olarak erkeğe ait olduğu görülmektedir. Sonuç olarak; kadınlar hangi durumda olursa

olsun ataerkil yapının hala korunmaya devam ettiği ve bunun kapitalist sistem içerisinde değişmediği anlaşılmaktadır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Ev içi üretim tarzı, yapısı gereği kamusal alanın dışında yani kapalı alanda gerçekleşmektedir. Bu tarzın patriyarkal yapıyla olan ilişkisine bakıldığında, kadının mahremiyeti olarak görüldüğü ve özel alanın kadınıla ilişkilendirilmesiyle de karşı karşıya kalındığı anlaşılmaktadır. Toplumsal yaşamda genellikle ev içi üretimi kadınların sorumluluğuna bırakılmaktadır. Bu çalışmanın odağını oluşturan ev içi üretim tarzı kapılarını dışa kapatmış bir dünya olarak görülmektedir. Ev emeğinin görünmezliğini aşmanın yollarını tartışmaya başlamak, özel alan-kamu alan ayrımına ait keskin sınırları ortadan kaldırıp, bu kapalı alanı erkek ve kadının ortak yeniden-üretim alanına dönüştürmekle ve kadının üretim alanına aktif katılımıyla mümkün olur. Çalışmada temel olarak hedeflenen de bu olmuştur. Çünkü kapitalist sistem kapalı bir biçimde kadınları, kamusal alan dışında değersiz ve ikincil olarak konumlandırmaktadır. Kadınların toplumsal ve ekonomik yapı içerisindeki ikincil olarak konumlanması, onların biyolojik yapılarından ötürü kaynaklandığını belirtse de aslında, tarihsel olarak kurgulanmıştır. Buna göre bu yapı bozulabilir ve yeniden yapılandırılabilir.

Kadınların görünmeyen emeği denildiğinde, kadınların aile içinde; kocası, çocukları ve diğer yakınları ile ilişkisinde, yakın erkeklerle ilişkilerinde harcadığı emek kastedilmiştir. Bu emeğin neden görünmediği sorusuna verilecek cevap ise şudur: Her şeyden önce bu türden bir emek, sadece kullanım değeri taşıdığından ve dolayısıyla ücret karşılığı olmadığından görünmeyen emek niteliğinde kabul edilmiştir. İkincisi ise kadınların yakınlarıyla olan ilişkilerinde harcadığı bir emek türü ve aile içindeki bu emek, sevgi, şefkat ilişkileriyle sarmalanmış, perçinlenmiş durumda olduğu için bir değer ifade etmemektedir. Bu yüzden harcanan emek, emek olarak kabul edilmemektedir. Sadece kadınların içgüdülerinden ileri geldiği için normalleştirilmiştir. Bu durumsa duygusal emeği görünür kılmaktan çıkarmaktadır.

Kadınların harcadığı emeğin doğallaştırılması söz konusudur. Bunun da ötesinde ev içinde, ev işlerindeki çalışma tarzı da bu emeği görünmez kılmaktadır. Bu işler iç içe girmiş bir şekilde yapılmaktadır. Modern istihdam ilkelerine uymayacak bir biçimde, başı sonu olmayan, iç içe girmiş işleri oluşturmaktadır. Başı sonu olmaması, mesaisinin olmaması bu emek türünün çok önemli bir özelliğini oluşturmaktadır. İş dışı-iş ayrımı ya da dinlenme, boş zaman-çalışma zamanı gibi ayrımları bulunmamaktadır. Yaşamla iç içe geçmiş, dolayısıyla bir emek harcama olduğu ortaya çıkmamaktadır.

Ordu Üniversitesi'nde çalışan kadın akademisyenlerin farklı profil yapıları bize, ev içi üretimini gerçekleştiren kadınların, içinde buldukları yaş, medeni durum, çocuk sahibi olma durumu, akademik unvanı, statüsü, görev süresi gibi demografik özellikleri farklılık gösterse de güvencesiz, karşılıksız ve düzensiz niteliklere sahip ev işleriyle ilgili sorumlulukların büyük oranda aynı ve kadınlara ait olduğunu göstermiştir. Kadınların

eğitim düzeyi, statüsü, çalışma yaşamına katılım oranı, geliri, içinde bulunduğu sınıfsal konumları ne olursa olsun, kadının ev içindeki geleneksel rolünü dönüştürmeye yetmemektedir. Çünkü kadının ikincil konumda kalmasının asıl nedeni, patriyarkal geleneklerin özel alana ait olması, dolayısıyla da tartışmaya kapalı bir alanda uygulanıyor olmasıdır. Kadının görünmeyen emeği ile ilgili olarak Ordu Üniversitesi'nde gerçekleştirilen anketten elde edilen verilerin geleneksel aile modeli çerçevesi içinde kaldığı, kadınların ev içi üretimle harcadıkları emeği ölçülebilir, dolayısıyla da sorgulanabilir bir düzleme taşıyacağı düşünülmektedir. Ev içinde cinsiyet temeline dayalı bir işbölümü ve kadınların karşılıksız ev emeğinin ortadan kalkması için önerilen kamusal önlem ve politikalarından biri, ev emeğinin ölçülmesi olmuştur. Ev emeğinin ölçülmesinin her şeyden önce evde kadınların harcadığı karşılıksız emeğin boyutlarının ortaya dökülüp, görünür hale gelmesini sağlamaktır. Anket sonuçlarına göre kadın akademisyenlerin iş yaşamlarında karşılaştıkları tüm sorunların ve iş yaşamlarından beklentilerine yönelik cevapların, karşılaştırmalı analizler eşliğinde dağılımları tespit edilmiştir. Yine kadın akademisyenlerin ev içi üretimlerine yönelik durumları; mutfak işleri, temizlik işleri, alışveriş işleri, bakım işlerinin kim tarafından yapıldığı ve bunlara ne kadar zaman ayrıldığına dair dağılımlar tespit edilmiştir. Yine aile bütçesinin idaresinin kim tarafından yapıldığı, gelirin nasıl değerlendirildiği, ev işleri yetişmediğinde herhangi bir tepkiyle karşılaşma gibi durumlar da tespit edilmiştir.

Analiz sonucu çalışma yaşamı dışında ev içi işlerinin de kadının sorumluluğuna bırakıldığı ve patriyarkal yapının devam ettiği anlaşılmıştır. Yine kadın akademisyenlerin çalışma yaşamlarında da bazı güçlüklerle karşı karşıya kaldığı görülmüştür. Buna göre kadınlar, ev içi üretimleriyle yeniden üretime büyük boyutlarda katkı sunmakta, buna karşılık bu işler toplum içinde kadınlığın gereği sayılarak, karşılıksız bir biçimde kadınların omuzlarına yüklenmektedir. Bu durumdaki kadın, işgücü piyasalarında da verimli olamamakta, yine çocuk doğurma ve bakımını da içeren sorumluluklar bahane edilerek işgücü piyasalarında da kolay sömürülen bir konuma yerleştirilmektedir. Elde edilen bulgular akademik unvanın ve medeni durumun, ev içi sorumluluğunun azaltılmasında herhangi bir sebep teşkil etmediği, bilakis dışarıda çalışan kadınların aynı şekilde ev içinde karşılıksız olarak işlerin çoğunluğunu tek başına yaptıkları anlaşılmıştır. Buna göre kadınların akademisyenlikte yaptıkları yoğun çalışma temposu olsun, ev içi üretimine ilişkin karşılıksız rolleri olsun, iki defa sömürüldüğü anlaşılmıştır. Bu da çalışmada yer verilen kapitalizm ile patriyarka arasındaki doğru yönlü ilişkiyi ortaya koymaktadır.

Kapitalist sistem kadınları ev içinde yaptıkları işlerden ötürü piyasada vasıfsız, ikinci sınıf olarak görerek bir sömürü ilişkisi kurgularken, patriyarkal sistemse bu ikililiği kadın-erkek arasında kurarak bir sömürü ilişkisi yaratmakta ve bu iki sistem birbirini desteklemektedir. Dolayısıyla kadın hem piyasada, hem de ev içinde iki defa sömürüye maruz kalmaktadır. Örneğin; bugün iş gücü piyasasına bakıldığında, giderek artan biçimde kadınların esnek üretim biçimlerine, enformel işlere yöneltildiği görülmektedir.

Hizmet sektöründe, enformel işlerde, ev eksenli üretimde kadınların emeğinin nitelikli emek sayılmadığı da görülmektedir. Kadınların görünmeyen emeklerini görünür kılmak için kamusal alana çıkarılmaları sadece ilk adımı oluşturur; ancak bu durum yeterli değildir. Kadınların ev içinde yaptıkları üretimlerinin ücretlendirilmesi düşüncesi de, bu görünmezliği görünüre dönüştürmekte yeterli değildir. Çünkü bu işlerin belli standartlara göre yapılmıyor oluşu ve bu emeğin piyasada standart bir fiyatının olmayışında yatmaktadır. Öte yandan ev içi üretimde yer alan duygusal emeğinde bir fiyatı yoktur. Mevcut patriyarkal kapitalizm çerçevesinde, kadınların büyük bölümü için kamusal alanda ücret karşılığı çalışması, kendi başına ev-içi görünmeyen emeği hiçbir şekilde görünür kılmaya yetmemektedir.

Sonuç olarak bu çalışmada kadın hakları mücadelesinin her geçen gün yükselmesine; medyada ve bilimsel çalışmalarda yer verilmesine karşın, kadının kapitalizmin gelişmesiyle daha fazla sömürüldüğü, ekonomik düzenin sadece emeği sömürmediği, bu emeğin niteliğini de değiştirdiği ve çeşitlendirdiği anlaşılmıştır. Alan çalışmasından elde edilen verilerle desteklenen bu sonuçlar, kuramsal çerçeve ile de uyumluluk göstermiştir. Ev içi üretimin ücretlendirilmesi, kamusal desteğin sağlanması, kadınlara sosyal güvencenin sağlanması her ne kadar erkeklerin kadınlar üzerindeki hakimiyeti, denetimi sürmeye devam etse de, soruna kısa vadeli bir çözüm getirebilecektir. Diğer yandan, patriyarkal sistemin kökten kaldırılarak, görünmeyen emeğin görünür kılınması, ancak uzun vadede gerçekleşebilir. Bu çalışmada ortaya koyulan kuramsal çerçeve ve alan araştırmasından elde edilen veriler doğrultusunda, kadınları özel alana layık gören, toplum tarafından benimsenmiş; ancak sorgulanmamış birçok gelenek, alışkanlık ve kültür biçimi karşısında bir farkındalık yaratılması, toplumsal alışkanlıkların süreç içinde dönüştürülmesine yönelik bilinçli çabaların artırılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Ataş, S. (2006), “Farklı Alt-Kültür Gruplarında Kadın Emeğinin Konumuna Yönelik Karşılaştırmalı Bir Araştırma (Suluova Örneği).” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sivas, Cumhuriyet Üniversitesi SBE.
- Bhasin K. (2003), Ataerkil Sistem. İngilizceden çeviri: Ayşe Coşkun, İstanbul: Kadav Yayınları.
- Büyüköztürk Ş. (2003), Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı, Ankara, Pegem A Yayıncılık.
- Çelikel, Y. İ. (2006), “Küreselleşme Sürecinde Dünyada ve Türkiye’de Kadın Emeğinin Konumu.” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi SBE.
- Eşbah, A. (2006), “Modernizm ve Postmodernizm Ayrımında Kadın ve Siyaset.” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi SBE.

- Er, D. (2008), “Modern Türkiye’de Kadın Öğretim Üyelerinin Konumuna ve Sorunlarına Sosyolojik Bir Yaklaşım.” Yayınlanmamış Doktora Tezi, Elazığ, Fırat Üniversitesi SBE.
- Güner, A. (2008), “Kadının Çalışma Yaşamındaki Sorunlarına Yönelik Algıları.” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi SBE.
- Güneş, F. (2006), “Kadın Emeği ve Yoksulluk: Türkiye’de Eskişehir Örneği.” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi SBE.
- Kandiyoti D. (1997), Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar: Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler. İngilizceden çeviri: Aksu Bora ve Diğerleri. 2. baskı, İstanbul: Metis Yayınları.
- Koyuncu, A G. (2008), “Enformel Sektörde Kadın Emeği: Evde Çalışma.” Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi. Ankara Üniversitesi SBE
- Özkanlı Ö. Korkmaz A. “Kadın Akademisyenler”,
<http://kitaplar.ankara.edu.tr/dosyalar/pdf/015.pdf>, (Erişim: 27.12.2010).
- Öztürk, T. (2007), “Türkiye’de Kadın Çalışanların İş Yaşamındaki Yerinin Analizi: İzmir’de Bir Alan Çalışması.” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yaşar Üniversitesi SBE.
- Turgut, H. (2006), “Enformelleşmiş İstihdam İçinde Kadın Emeği ve Ev Eksenli Çalışma.” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi SBE.
- Ural, K. Kılıç İ.(2011), Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- White J. B. (1999), Para İle Akraba: Kentsel Türkiye’de Kadın Emeği. İngilizceden çeviri: Aksu Bora. İstanbul: İletişim Yayınları.